

Redovisning av uppdrag om en översyn av läroplan för förskolan

Härmed redovisar Skolverket uppdrag U2016/05591/S och U2017/01929/S om att göra en översyn av förordningen (SKOLF 1998:16) om läroplan för förskolan.

Till redovisningen hör följande bilagor:

Bilaga 1. Förslag till reviderad läroplan för förskolan

Bilaga 2. Vägval och avgränsningar – motivetext

Bilaga 3. Sändlista remissinstanser

Innehåll

Redovisning av uppdrag om en översyn av läroplan för förskolan	0
1. Bakgrund	2
1.1 Uppdraget	2
2. Arbetsprocess	2
2.1 Referensgrupper.....	2
2.2 Skolinspektionen.....	3
2.3 Sameskolstyrelsen	3
2.4 Samverkan med forskare	3
2.5 Kunskapsöversikt	4
2.6 De yngsta barnen i förskolan	5
2.7 Referensförskolor	5
2.8 Samråd.....	6
2.9 Textutkast på Skolverkets webbplats samt enkät.....	6
2.10 Remissförfarande.....	6
3. Övergripande om förslagen	6
4. Vägval och avgränsningar	8
5. Remissynpunkter	8
Undervisning.....	8
Arbetslaget	8
Vårdnadshavare	9
Nationella minoritetsspråk.....	9
Jämställdhet.....	9
6. Informations- och implementeringsplanering	9
Målsättning med implementeringen.....	10
Känd, accepterad och tillämpad.....	10
Att göra läroplanen känd och accepterad – implementering på kortare sikt	10
Att göra läroplanen tillämpad – implementering på längre sikt	11
Bilaga 1. Förslag till reviderad läroplan för förskolan	12
Bilaga 2. Vägval och avgränsningar – motivtext	28
Bilaga 3. Sändlista remissinstanser	37

1. Bakgrund

1.1 Uppdraget

Skolverket har haft regeringens uppdrag (U2016/05591/S och U2017/01929/S) att göra en översyn av förordningen (SKOLFS 1998:16) om läroplan för förskolan för att förtydliga förskolans uppdrag. Syftet med översynen är att öka kvaliteten i undervisningen i förskolan och därmed förskolans måluppfyllelse.

Skolverkets förslag till läroplanstext återfinns i bilaga 1. Slutredovisningen innehåller även vägval och avgränsningar för de ändringar som föreslås. Dessa redovisas i bilaga 2. I bilaga 3 listas de remissinstanser som har beretts möjlighet att lämna synpunkter på förslaget.

Skolverket har även i uppdrag att bedöma om det finns behov av genomförande- och fortbildningsinsatser riktade till huvudmän, förskolechefer och förskolepersonal samt att göra en uppskattning av kostnaderna för insatserna. Detta redovisas under avsnitt 6 Informations- och implementeringsplanering.

2. Arbetsprocess

Skolverket har eftersträvat en så bred och transparent process som möjligt. Hösten 2017 har huvudsakligen ägnats åt att samla in och analysera synpunkter från olika referens- och samrådsgrupper. Parallellt pågick arbetet med att skriva ett förslag till reviderad läroplan. Vintern 2017/2018 ägnades dels åt myndighetsintern kvalitets-säkring, dels åt extern kvalitets-säkring genom remittering. Skolverket har löpande hållit Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) informerat om arbetet.

Förskolan är oftast den första skolform inom skolväsendet som barnen möter. I arbetet med att revidera läroplanen har Skolverket eftersträvat att få så stor samstämmighet som möjligt med övriga läroplaner. På så vis kan barnens övergångar mellan skolformer och samarbete mellan skolformer underlättas.

I syfte att få ett så tydligt och lättbegripligt språk som möjligt i de föreslagna texterna har Skolverket anlitat en språkkonsult med goda kunskaper i klarspråk. Språkkonsulten har vid två tillfällen under processens gång hållit seminarier med Skolverkets medarbetare samt fortlöpande läst texterna och gett respons på dem.

Nedan beskrivs arbetet med att ta fram förslaget till läroplan för förskolan mer i detalj.

2.1 Referensgrupper

I arbetet har Skolverket bjudit in ett stort antal myndigheter, organisationer och lärosäten att vara med i sex olika referensgrupper. I referensgrupperna har följande ingått.

Arbetsgivar-/branschorganisationer: Fria förskolors organisation (FSO), Kooperationens Förhandlingsorganisation (KFO), Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) samt Sätter fristående förskolor i fokus (Sefif)

Fackförbund: Kommunal, Lärarförbundet och Sveriges skolledarförbund

Föräldraorganisationer: Barnverket och Föräldraalliansen

Lärosäten/forskning: Göteborgs universitet, Ifous, Jönköping university, Karlstads universitet, Linköpings universitet, Malmö högskola, Mälardalens högskola, Skolforskningsinstitutet och Stockholms universitet

Myndigheter: Barnombudsmannen (BO), Diskrimineringsombudsmannen (DO), Skolinspektionen, Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)

Nationella minoriteter: Sameskolstyrelsen, Svenska Tornedalingars riksförbund, Sverigefinländarnas delegation och Sverigefinska Riksförbundet

Pedagogiska organisationer: Reggio Emilia-institutet, Riksföreningen Waldorffförskolornas Samråd och Svenska Montessoriförbundet.

Referensgrupperna har träffats vid sammanlagt fyra tillfällen. Under det första mötet i juni 2017 diskuterades utgångspunkter för det kommande arbetet. Vid de övriga mötena skickades utkast för synpunkter till referensgrupperna. Synpunkterna har beaktats av Skolverket i det fortsatta arbetet med förslaget till reviderad läroplan för förskolan.

Skolverket har också vid två tillfällen träffat funktionshindersorganisationerna i särskild ordning för att diskutera revideringen av förskolans läroplan ur ett funktionshinderperspektiv.¹

2.2 Skolinspektionen

För att Skolverket ska vara väl informerad om Skolinspektionens kvalitetsgranskning av förskolan (Förskolans kvalitet och måluppfyllelse, 2018) har en kontinuerlig kontakt mellan Skolverket och Skolinspektionen hållits under hösten 2017.

2.3 Sameskolstyrelsen

Den 24–25 augusti 2017 besökte Skolverket Kiruna för ett möte med två representanter för Sameskolstyrelsen och två förskollärare vid förskolor på samiska. Dessutom besöktes en förskola vid en sameskola. Syftet med besöket var att diskutera på vilket sätt det samiska folkets språk kan tydliggöras i läroplanen.

2.4 Samverkan med forskare

Skolverket har samverkat med ett stort antal forskare för att få så brett vetenskapligt underlag som möjligt för de texter som arbetats fram. Samverkan har skett dels i form av referensgruppsarbete, dels genom att en kunskapsöversikt har tagits fram (se avsnitt 2.5). Utöver detta har en text om undervisning av de yngsta barnen i förskolan utarbetats (se avsnitt 2.6).

¹ Afasiförbundet/Talknuten, Astma- och allergiförbundet, Autism- och aspergerförbundet, DHB, Funktionsrätt Sverige, FUB, Hjärtebarnsfonden, HRF.

2.5 Kunskapsöversikt

Skolverket har genom avtal med Göteborgs universitet anlitat professorerna Sonja Sheridan och Pia Williams för att leda och samordna arbetet med kunskapsöversikten med totalt sju kapitel och en sammanfattning. Sonja Sheridan och Pia Williams har skrivit inledning, tre kapitel och en avslutande sammanfattning. För de övriga fyra kapitlen ansvarar forskare vid Malmö högskola, Stockholms universitet, Mälardalens högskola respektive Göteborgs universitet: professorerna Ann-Christine Vallberg Roth och Ingegerd Tallberg Broman, universitetslektor och docent Christian Eidevald, universitetslektor och docent Ingrid Engdahl, universitetslektor Sofia Frankenberg, professor Hillevi Lenz Taguchi samt universitetslektor och docent Anna Palmer, professor Anette Sandberg, filosofie doktor Anne Lillvist och universitetslektor Eva Ärlemalm-Hagsér samt professorerna Camilla Björklund och Ingrid Pramling Samuelsson.

Kunskapsöversikten behandlar följande områden:

- Hur begreppet undervisning, utifrån skollagens definition, kan förstås i förskolan i Sverige idag.
- Hur begreppet undervisning, utifrån skollagens definition, förhåller sig till barns utveckling, lek och lärande i förskolan.
- Hur begreppet undervisning, utifrån skollagens definition, förhåller sig till begreppet utbildning i förskolan, samt vilken distinktion som kan göras mellan dessa begrepp i förskolan.
- Hur begreppet undervisning, utifrån skollagens definition, förhåller sig till begreppet omsorg i förskolan.

Kunskapsöversikten har delvis utgjort underlag i Skolverkets översyn av förskolans läroplan. Den kan också komma att utgöra ett underlag för de implementeringsinsatser som Skolverket planerar.

Kunskapsöversikten uttrycker inte nödvändigtvis Skolverkets ställningstagande. Författarna svarar självständigt för innehållet och anges vid referens till publikationen. Texterna har tagits fram parallellt med att Skolverket har gjort en översyn av läroplanen för förskolan under 2017/2018. Kunskapsöversikten refererar därför till förskolans läroplan i sin lydelse 2016.

För att säkerställa att kunskapsöversikten blir av så god kvalitet som möjligt har den granskats av forskare från lärosäten där förskolläraryrket utbildning och forskning kopplat till detta bedrivs: universitetslektor Katarina Ribaeus Karlstads universitet, docent Monica Nilsson Jönköping universitet och biträdande professor Maria Simonsson Linköpings universitet. Utöver detta har fem förskollärare läst texterna i syfte att bedöma om de är tydliga och användbara för deras yrkesutövning.

Kunskapsöversikten kommer att publiceras på Skolverkets webbplats i samband med att Skolverket redovisar uppdraget till regeringen.

2.6 De yngsta barnen i förskolan

Fil. lic. Ebba Hildén vid Karlstads universitet har på uppdrag av Skolverket utarbetat en text om undervisning och de yngsta barnen i förskolan, det vill säga barn i åldrarna 0–3 år. Texten behandlar hur undervisning i förskolan kan förstås i förhållande till de yngsta barnens utveckling, lek och lärande. I texten förs även resonemang kring hur undervisning för de yngsta barnen i förskolan förhåller sig till begreppet omsorg. Texten kan utgöra underlag till de stödjande texter om förskolans reviderade läroplan som Skolverket avser att utarbeta i syfte att ge professionen vägledning om hur förskolans läroplan ska förstås, och vad förskolans undervisning kan innebära i praktiken, i relation till de yngsta barnen i förskolan.

Skolverket avser att komplettera texten med reflektionsfrågor för att användas vid implementeringen av den reviderade läroplanen för förskolan.

2.7 Referensförskolor

Under våren 2017 besökte Skolverket sex olika förskolor runt om i landet i syfte att diskutera hur den nuvarande läroplanen för förskolan (Lpfö 98) fungerar i det dagliga arbetet på förskolorna samt vilka eventuella förändringar som var önskvärda.

Förslaget till reviderad läroplan tar sin utgångspunkt i bestämmelsen i 1 kap. 10 § skollagen, *I all utbildning ska barnets bästa vara utgångspunkt*. Som ett led i arbetet med att inhämta nödvändig kunskap och information har barnintervjuer genomförts med totalt 26 barn i åldrarna 3–5 år, ungefär hälften flickor och hälften pojkar, på förskoleenheterna Kometgatan 2 i Göteborg, Barncompaniet i Boden, Simförskolan Sally i Kristianstad och Uarda i Lund. Barnintervjuerna har gjort det möjligt att ta del av barnens egna åsikter. De frågor barnen fick var relaterade till förskolans läroplan. Barnen framförde sammanfattningsvis att det är roligt att vara i förskolan och gav exempel på vad som är roligt. De beskrev också vad de tycker är tråkigt. De var överens om att det är de vuxna som bestämmer och vet att förskolechefen är den som ”bestämmer mest”. De berättade att det barnen får bestämma om handlar om vilken mat de ska äta, att de får välja aktivitet men att de valen ofta inte går att ändra, vilket de tycker är tråkigt. Barnen tycker att det är bra att de vuxna bestämmer. De är medvetna om att de lär sig många olika saker i förskolan: hur man ska bete sig mot andra och faktakunskaper. Vid flera förskolor erbjöd sig de intervjuade barnen att visa sin förskola, vilket tyder på att de är stolta över den.

Skolverket gjorde återbesök på förskolorna under januari 2018. Vid det tillfället diskuterades de föreslagna förändringarna i remissversionen av förslaget till reviderad läroplan med förskolechefer och förskolans personal. Syftet med diskussionerna var att få information om de föreslagna förändringarna upplevs som relevanta för professionen.

2.8 Samråd

Skolverket har hållit samråd där huvudmän, förskolechefer, förskollärare och annan pedagogisk personal i förskolan bjudits in till dialog. Mötena har ägt rum i Hallsberg och Sundsvall i september och november 2017. På varje ort hölls fyra samråd vid två tillfällen. Vid vart och ett av dessa 16 samråd deltog 20 – 25 personer. Inför samråden skickades utkast på texter till deltagarna för synpunkter. Diskussioner fördes utifrån varje yrkesgrupps specifika kunskap och erfarenhet.

2.9 Textutkast på Skolverkets webbplats samt enkät

För att få en så bred förankring som möjligt offentliggjorde Skolverket även utkast till läroplan på myndighetens webbplats under två veckor i september och två veckor i november 2017. Under dessa perioder var det möjligt att lämna synpunkter i en webbenkät. Syftet med en sådan transparent arbetsprocess var att en större grupp förskolechefer, förskollärare och annan pedagogisk personal än vad som annars skulle vara möjligt fick lämna synpunkter på om förslaget var tydligt, begripligt och relevant. På så vis ökade möjligheten för verksamheten att förbereda sig för en kommande implementering. De synpunkter som inkommit har haft betydelse för Skolverkets arbete med förslaget. Vid det första tillfället, då läroplanens del 1 *Förskolans värdegrund och uppdrag* låg ute på webben öppnades pdf:en med utkastet till läroplan 18 000 gånger och Skolverket tog emot strax över 3 500 enkätsvar. Vid det andra tillfället, då läroplanens del 2 *Mål och riktlinjer* låg ute på webben tog Skolverket emot cirka 3 500 enkätsvar.

2.10 Remissförfarande

Under perioden den 20 december 2017 till den 2 februari 2018 var förslaget till reviderad läroplan ute på remiss. Remissen skickades ut till ett stort antal remissinstanser (se bilaga 3). Remissen har även legat ute publikt på Skolverkets webbplats. Det har inkommit 42 yttranden från officiella remissinstanser och 65 spontana remissyttranden.

3. Övergripande om förslagen

Förslaget redovisas i sin helhet i bilaga 1. De ändringar som Skolverket föreslår i läroplanen innebär sammanfattningsvis:

- Språket har bearbetats utifrån reglerna för klarspråk, strukturen har gjorts om och begreppsanvändningen har setts över för att mer likna övriga skolformers läroplaner. Texten har bland annat fått fler underrubriker för att öka läsbarheten.
- Texten har uppdaterats mot gällande lagstiftning. Det innebär bland annat att begreppen utbildning och undervisning har förts in, i enlighet med 2010 års skollag (2010:800). Genom att införa dessa begrepp även i läroplanen betonas att förskolan är en del av skolväsendet.

- Förskollärarens ansvar i undervisningen har förtydligats och riktlinjerna i del 2 för förskolläraren har formulerats som *Förskolläraren ska i undervisningen ansvara för att*.
- Uppdraget för var och en i arbetslaget har förtydligats i riktlinjerna i del 2 genom att adressaten ändrats från *Arbetslaget* till *Alla som ingår i arbetslaget*.
- Skrivningar om digital kompetens har uppdaterats i enlighet med den nationella it-strategin för skolväsendet och den nationella digitaliseringsstrategin för skolväsendet.
- Målformuleringen i läroplanens del 2 har ändrats från *Förskolan ska sträva efter att varje barn till Förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla*. Syftet med ändringen är att förtydliga förskolans ansvar och underlätta uppföljning och utvärdering av förskolans måluppfyllelse.
- Uppföljning, utvärdering och utveckling har förtydligats genom en översyn av skrivningar om dokumentation och måluppfyllelse i avsnitten 2.6 *Uppföljning, utvärdering och utveckling* samt 2.8 *Förskolechefens ansvar*.
- Skrivningarna om jämställdhet har harmoniserats med övriga skolformers läroplaner.
- Begreppet hållbar utveckling och skrivningar om barns integritet samt hälsosam livsstil har införts.
- Användningen av begreppen hem, familj, föräldrar och vårdnadshavare har setts över.
- Skrivningarna om vårdnadshavares inflytande i läroplanens avsnitt 2.4 *Förskola och hem* har setts över.
- Formuleringar om att ”hjälpa de barn” och formuleringar om att ge särskilt stöd till barn som ”befinner sig i svårigheter” har ändrats för att bättre harmonisera med skollagens skrivningar.
- Begreppet ”omsorg” har införts på flera olika ställen i läroplanstexten för att tydliggöra att omsorg, utveckling och lärande utgör en helhet.
- De nationella minoriteternas rätt till sina nationella minoritetsspråk har tydliggjorts i läroplanens del 1 samt införts som mål i avsnitt 2.2.
- Rätt till svenskt teckenspråk för döva, barn med hörselnedsättning och barn som av andra skäl har behov av teckenspråk har tydliggjorts i läroplanens del 1 samt införts som mål i avsnitt 2.2.

De ändringar som Skolverket föreslår är så pass omfattande att Skolverket bedömer att regeringen bör publicera den reviderade läroplanen i en ny förordning. Ett alternativ kan dock vara att istället göra en ändringsförordning.

4. Vägval och avgränsningar

Skolverket redogör i bilaga 2 för vägval och avgränsningar som uppkommit under arbetet med översynen. Bilagan innehåller den motivtext som regeringen har efterfrågat i uppdraget.

5. Remissynpunkter

Det har inkommit 42 yttranden från officiella remissinstanser och 65 spontana remissyttranden. Av de officiella remissinstanserna ställer sig hälften uttryckligen bakom förslaget och ett fåtal uttrycker att de inte ställer sig bakom förslaget. Nedan sammanfattas synpunkter på det förslag som remitterades.

Ett stort antal remissinstanser uttrycker att den föreslagna läroplanstexten är tydligare och mer lättförståelig än den nu gällande läroplanen för förskolan. Vidare uttrycker flera remissinstanser att det är positivt att målformuleringen i läroplanens del 2 ändrats från *Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar till Förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla*. Remissinstanserna uttrycker att den nya formuleringen tydligare lägger fokus på vad förskolan förväntas åstadkomma och att det kan göra det lättare att följa upp och utvärdera måluppfyllelsen i utbildningen.

Undervisning

Flera remissinstanser gav uttryck för olika synpunkter på hur undervisningen beskrevs i det förslag som remitterades. Lärarförbundet motsätter sig helt hur Skolverket ändrat skrivning kring undervisningsbegreppet sedan det utkast som lades ut på Skolverkets webbplats i november 2017. Såväl utkastet, skollag som allmänna råd om måluppfyllelse i förskolan utgår från att förskolläraren bedriver undervisning och att förskolläraren ansvarar för den undervisning den bedriver. De menar att detta måste utgöra grunden för läroplanens skrivningar kring undervisning.

Synpunkterna har utöver detta handlat om att avsnittet om undervisning kom sent i del 1, att meningen om att undervisning ska vara saklig, allsidig och icke-konfessionell saknades, att distinktionen mellan utbildning och undervisning inte hade tydliggjorts och att undervisningen ska utvärderas. Den sistnämnda synpunkten har Skolverket inte beaktat eftersom det inte finns lagstöd för det. Vidare har det inkommit synpunkter på det nya avsnittet 2.7 *Undervisning*, synpunkterna handlar om både formuleringar och innehållet i avsnittet. Skolverket har efter remissomgången ändrat rubriken i avsnitt 2.7 *Undervisning till Förskollärares ansvar i undervisningen* för att tydliggöra att avsnittet riktar sig till förskolläraren och inte till undervisningen. Dessa synpunkter har beaktats i det förslag som Skolverket nu överlämnar, i den omfattning det varit möjligt.

Arbetslaget

Några synpunkter har inkommit om vikten av att definiera arbetslaget och dess ansvar. Arbetslaget finns inte som begrepp i skollagen. Däremot anges begreppet i

förarbeten till skollagen. Arbetslaget är ett etablerat begrepp i verksamheten och omfattar förutom förskollärare även barnskötare. Kommunal anser att barnskötarens del i arbetslaget ska nämnas. Barnskötare nämns dock som idag under rubriken *Förskolechefens ansvar*. Skolverket har bedömt att utifrån gällande lagstiftning kan en definition av arbetslaget och dess ansvar inte förtydligas ytterligare.

Vårdnadshavare

Det har inkommit synpunkter på hur Skolverket använder begreppen vårdnadshavare, förälder och hem. I remissförslaget till reviderad läroplan använde Skolverket begreppet *vårdnadshavare* i syfte att tydliggöra att rättigheter och skyldigheter gällande barnet tillkommer vårdnadshavare. Skolverket har funnit att det kan vara lämpligt att i vissa sammanhang använda andra begrepp än vårdnadshavare i läroplanen. Begreppet *hemmen* finns därför fortsatt kvar i läroplanen.

Nationella minoritetsspråk

Det har framkommit kritiska synpunkter gällande skrivningar om de nationella minoriteterna och de nationella minoritetsspråken. Några remissinstanser vill ha skrivningar om revitalisering. Skolverket har bedömt att utifrån gällande lagstiftning kan skrivningen inte breddas ytterligare i förskolan.

Jämställdhet

Det har framkommit synpunkter att Skolverket lyft fram och tydliggjort jämställdhetsperspektivet på ett bra sätt i det remitterade förslaget. Vissa remissinstanser har uttryckt att det är positivt att Skolverket använt begreppen *flickor* och *pojkar*, andra har däremot uttryckt kritik och anser att det inte ska finnas könsspecifika begrepp som *flickor* och *pojkar*. I förslaget till reviderad läroplan för förskolan har Skolverket valt att i merparten av texten skriva begreppet *barn*. När det däremot gäller skrivningarna kopplade till jämställdhetsuppdraget har Skolverket valt att använda begreppen *flickor* och *pojkar*.

6. Informations- och implementeringsplanering

Skolverket ska enligt uppdraget redovisa ett förslag till genomförande- och fortbildningsinsatser riktade till huvudmän, förskolechefer och förskolepersonal samt en uppskattning av kostnader för insatserna. Under förutsättning att regeringen beslutar om förslaget så kommer Skolverket att arbeta med implementerings- och utvecklingsinsatser i syfte att bidra till att läroplanen blir känd, accepterad och tillämpad av målgrupperna. Insatserna planeras pågå under perioden 2018–2020, eventuellt längre.

Målsättning med implementeringen

Syftet är att implementera den reviderade läroplanen för förskolan för målgrupper som finns representerade i förskolan; huvudmän, förskolechefer, förskollärare samt barnskötare och annan personal. Målsättningen är att målgrupperna arbetar i enlighet med läroplanens mål och intentioner efter implementeringen.

Känd, accepterad och tillämpad

Skolverket har använt sig av begreppen *känd*, *accepterad* och *tillämpad* för att illustrera olika faser i implementeringsarbetet. *Känd* kan sägas vara den första fasen där målgrupperna känner till att läroplanen har reviderats, *accepterad* är den fas där målgrupperna fått fördjupad förståelse genom diskussioner och kollegialt lärande och *tillämpad* är fasen där målgrupperna arbetar i enlighet med läroplanens intentioner.

Skolverket har i förslaget till implementeringsaktiviteter beaktat det faktum att det behövs delvis olika insatser till olika målgrupper, och dessutom vid olika tidpunkter. En första informationskampanj för att göra den reviderade läroplanen för förskolan känd kan riktas till alla målgrupper. För att därefter göra läroplanen accepterad behöver innehållet kunna anpassas till respektive målgrupp för att möjliggöra diskussion, reflektion och kollegialt lärande på olika nivåer i organisationen. Skolverkets olika insatser inom ramarna för de nationella skolutvecklingsprogrammen bidrar gemensamt till implementeringen på längre sikt.

Att göra läroplanen känd och accepterad – implementering på kortare sikt

Informationskampanj

I samband med att läroplanen träder i kraft kommer Skolverket att rikta en informationskampanj till samtliga målgrupper. Syftet är att sprida kunskap om att läroplanen är reviderad samt att leda målgrupperna till skolverket.se där ytterligare målgruppsanpassat stöd och information kommer att finnas.

Digitala konferenser

Det stora antalet förskoleenheter i landet gör det svårt att nå ut till målgrupperna genom fysiska konferenser. Därför har Skolverket utvecklat ett koncept med digitala konferenser som kan genomföras på den egna förskolan, något som också svarar mot de önskemål om digitala insatser som framkommit i synpunkter från målgrupperna. Skolverket kommer under våren och hösten 2018 att bygga upp ett utbud utifrån olika teman och innehåll som presenteras på skolverket.se. Allt material samlas i en ”meny” på webben och kommer att variera i form, innehåll och tidsåtgång. På webbplatsen ges förslag på hur en digital konferens kan skraddarsys till varje målgrupp utifrån menyn på webben samt utifrån hur mycket tid som finns till förfogande. En förskolechef som ska hålla i ett 90 minuter långt personmöte kan exempelvis skraddarsys ett program, en digital konferens, utifrån

utbudet av filmer, poddar, artiklar och diskussionsfrågor på webben. Programmet genomförs på den egna förskolan och kan därefter fördjupas, repeteras eller utvecklas utifrån behov.

Mer om innehållet

Tyngdpunkten i innehållet ligger på områden som förtydligas i den reviderade läroplanen, bland annat undervisningsbegreppet, jämställdhet och digitalisering. Forskningsöversikter, förarbeten och Skolinspektionens kvalitetsgranskningar och rapporter har tillsammans med insamlade synpunkter från målgrupper vid webb-enkäter och samråd varit viktiga underlag vid urvalet av innehåll.

Att göra läroplanen tillämpad – implementering på längre sikt

För att göra den reviderade läroplanen för förskolan tillämpad, det vill säga att målgrupperna arbetar i enlighet med läroplanens mål och intentioner, utvecklar Skolverket en rad olika insatser inom ramarna för de nationella skolutvecklingsprogrammen. Under 2018 och 2019 kommer befintliga insatser riktade till förskolan, exempelvis inom Läslyftet och Matematiklyftet, att revideras utifrån de nya skrivningarna i läroplanen. Skolverket har sedan tidigare goda erfarenheter av kommunförlagda uppdragsutbildningar och planerar därför en kraftig utökning av dessa. De kan anpassas till de lokala förutsättningar som råder samt ta ett helhetsgrepp över läroplanen.

Vidare kommer ett antal helt nya insatser att färdigställas och publiceras, exempelvis insatser om jämställdhet, digitalisering, systematiskt kvalitetsarbete och övergångar och samverkan. Skolverket ser också behov av att ta fram särskilda insatser riktade till barnskötare och annan personal samt till kommunala huvudmän för att stärka arbetet med tillsyn över fristående förskolor.

Uppföljning

Uppföljning

Under 2020 genomförs analyser av hur det framtagna materialet på webben har använts och tagits emot av målgrupperna. Utifrån analysen kommer Skolverket att genomföra ett antal konferenser i syfte att täcka upp identifierade utvecklingsområden. Insatserna på längre sikt, inom ramarna för de nationella skolutvecklingsprogrammen, följs upp och utvärderas av Skolverket.

Uppskattning av kostnader

Under innevarande år har Skolverket budgeterat cirka 15 miljoner kronor. För 2019 och 2020 uppskattas kostnaderna uppgå till cirka 60 miljoner kronor årligen, vilket innebär ökade kostnader för Skolverket motsvarande 45 miljoner kronor årligen. Merparten av de ökade kostnaderna utgörs av de kommunförlagda uppdragsutbildningarna.

Bilaga 1. Förslag till reviderad läroplan för förskolan

1. Förskolans värdegrund och uppdrag

Grundläggande värden

Skolväsendet vilar på demokratins grund och förskolan ingår i skolväsendet. Skollagen (2010:800) anger att utbildningen i förskolan syftar till att barn ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

Var och en som verkar inom förskolan ska främja aktning för människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet och solidaritet mellan människor. Inget barn ska i förskolan bli utsatt för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning hos någon anhörig eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling.

Utbildningen ska genomföras i demokratiska former och lägga grunden till ett växande ansvar och intresse hos barnen för att aktivt delta i samhället och för en hållbar utveckling – såväl ekonomisk, social som miljömässig. Både ett långsiktigt och globalt framtidsperspektiv behöver synliggöras i utbildningen. Hållbarhet handlar om de demokratiska värdena jämställdhet, jämlikhet och likvärdig utbildning och om ett ekologiskt och varsamt förhållningssätt till natur och samhälle.

Förståelse och medmänsklighet

Var och en som verkar i förskolan ska främja aktning för varje människas egen värde och verka för en hållbar utveckling.

Utbildningen ska ge barnen möjlighet att utveckla sin förmåga till empati och omtanke om andra genom att uppmuntra och stärka deras medkänsla och inlevelse i andra människors situation. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för skillnader i människors uppfattningar och levnadssätt. Den ska ge barnen möjlighet att på olika sätt få reflektera över och dela sina tankar om livsfrågor.

Förskolan är en social och kulturell mötesplats som ska främja barnens förståelse för värdet av mångfald. Kännedom om olika kulturer kan bidra till att utveckla en förmåga att förstå och leva sig in i andra människors villkor och värderingar.

Utbildningen i förskolan ska lägga grunden för barnens förståelse för olika språk och kulturer, inklusive de nationella minoriteternas språk och kulturer. De nationella minoriteterna är judar, romer, urfolket samerna, sverigefinnar och torne-dalingar. De nationella minoritetsspråken är jiddisch, romani chib, samiska, finska och meänkieli. Det svenska samhällets ökande internationalisering ställer också

höga krav på människors förmåga att leva med och förstå de värden som ligger i en kulturell mångfald.

Saklighet och allsidighet

Alla som verkar i förskolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och läroplanen, och klart ta avstånd från sådant som strider mot dessa värden. Förskolan ska uppmuntra och skapa förutsättningar för att barnen ska kunna föra fram sina tankar och idéer. Barnens synpunkter ska tas tillvara i utbildningen och de ska få möjlighet att bilda sig egna uppfattningar och göra val utifrån sina egna förutsättningar. På så sätt kan barnen utveckla tilltro till sin egen förmåga samt bli delaktiga och utöva inflytande över utbildningen.

Barn i förskolan ska inte bli ensidigt påverkade till förmån för den ena eller andra åskådningen. Därför ska undervisningen vara saklig, allsidig och icke-konfessionell.

Förhållningssättet hos alla som verkar i förskolan, och deras sätt att agera och tala om något, påverkar barnens förståelse och respekt för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle. Därför är alla som verkar i förskolan viktiga som förebilder.

En likvärdig utbildning

Enligt skollagen ska utbildningen vara likvärdig oavsett var i landet den anordnas och barnets bästa ska vara utgångspunkt i utbildningen. Den ska ta hänsyn till barns olika förutsättningar och behov och anpassas till alla barn i förskolan. Det innebär att utbildningen inte kan utformas på samma sätt överallt och att förskolans resurser därför inte ska fördelas lika.

Utbildningen ska också ta sin utgångspunkt i det barnen visar intresse för samt i det kunnande och de erfarenheter som barnen tidigare har tillägnat sig. Den ska kontinuerligt utmana barnen vidare genom att inspirera till nya upptäckter och kunskaper. Förskolan ska särskilt uppmärksamma barn som av olika anledningar behöver mer ledning och stimulans. Alla barn ska få en utbildning som är utformad och anpassad så att de utvecklas så långt som möjligt. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans ska få detta utformat utifrån sina egna behov och förutsättningar.

Förskolan ska aktivt och medvetet främja barnens lika rättigheter och möjligheter samt ge utrymme för alla barn att mötas, leka och lära tillsammans. Utbildningen ska präglas av omsorg om och hänsyn till andra människor liksom av rättvisa och jämställdhet. Jämställdhet i förskolan handlar om att ge flickor och pojkar lika utrymme, inflytande och möjlighet till lärande och utveckling. Det handlar också om vilka förväntningar de som arbetar i förskolan har på flickor respektive pojkar och hur barnen bemöts i olika situationer. Alla som arbetar i förskolan ska medvetet och aktivt arbeta med jämställdhet så att förskolan bidrar till att motverka könsstereotyperna uppfattningar.

Hur utbildningen i förskolan organiseras, hur barnen blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på barnen bidrar till att forma deras uppfattning om sig själva. Barnens rätt till integritet ska respekteras, det gäller bland annat i den dagliga omsorgen och i frågor om dokumentation.

Förskolan ska tydliggöra för barnen och barnens vårdnadshavare vilka mål utbildningen har. Detta är en förutsättning för deras möjlighet till inflytande och förståelse för förskolans uppdrag.

Förskolans uppdrag

Helhetssyn

Utbildningen i förskolan ska lägga grunden för ett livslångt lärande. Den ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på barn och barnens behov, där omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. I samarbete med hemmen ska förskolan främja barnens utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar. Utbildningen ska präglas av omsorg om barnens välbefinnande, trygghet, utveckling och lärande.

I utbildningen ingår undervisning. Undervisning innebär att stimulera och utmana barnen med målen i läroplanen som utgångspunkt och riktning, och syftar till en lärandeprocess hos barnen. Förskolläraren ska ansvara för det pedagogiska innehållet i undervisningen och för att det målinriktade arbetet främjar barns utveckling och lärande. Barns utveckling och lärande sker hela tiden och undervisningen ska därför utgå från ett innehåll som kan vara planerat eller ha uppstått spontant.

Förskolan ska vara en levande social gemenskap som ger trygghet samt vilja och lust att lära. Barn skapar sammanhang och mening utifrån sina erfarenheter och sätt att tänka. Därför ska de i förskolan möta respekt för sin person och sitt sätt att tänka och förstå sin omvärld. Alla som arbetar i förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla tillit och självförtroende. De ska uppmuntra barnens nyfikenhet, kreativitet och intresse.

Utbildningen i förskolan ska planeras och genomföras på ett sådant sätt så att den främjar barnens utveckling, hälsa och välbefinnande. Förskolan ska erbjuda barnen en god lärmiljö och en väl avvägd dagsrytm med både vila och aktiviteter som är anpassade efter deras behov och vistelsetid. Lärmiljön ska vara tillgänglig för alla barn och inspirera dem att samspela och att utforska omvärlden samt stödja barnens utveckling, lärande, lek och kommunikation.

Lärmiljön i förskolan ska erbjuda flickor och pojkar varierade aktiviteter i olika sammanhang. Många valmöjligheter ger ökade förutsättningar för barnen att bredda sina lekmönster och val av aktiviteter. Det är viktigt att alla som arbetar i förskolan bidrar till att flickor och pojkar i olika sammanhang ges förutsättningar för utvidgade upplevelser och uppfattningar om sina möjligheter. Alla som arbetar i förskolan ska bidra till att det finns förutsättningar i förskolans lärmiljö att

inspirera och utmana barnen att bredda sina förmågor och intressen utan att begränsas av könsstereotyperna uppfattningar.

Förskolan ska samarbeta med hemmen för att ge barnen möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar. Det är viktigt att alla som ingår i arbetslaget har förmåga att förstå och samspela med barnen och att skapa tillitsfulla relationer med hemmen, så att vistelsen i förskolan blir positiv för barnen.

Lek är grunden för utveckling, lärande och välbefinnande

För barn är det lek i sig som är viktig. I lek får barnen möjlighet att imitera, fantisera och bearbeta intryck. På så sätt kan de bilda sig en uppfattning om sig själva och andra människor. Lek stimulerar fantasi och inlevelse. Lek kan också utmana och stimulera barnens motorik, kommunikation, samarbete och problemlösning samt förmåga att tänka i bilder och symboler. Därför är det viktigt att ge barnen tid, rum och ro att hitta på lekar, experimentera och uppleva.

Lek ska ha en central plats i utbildningen. Ett förhållningssätt hos alla som ingår i arbetslaget och en lärmiljö som uppmuntrar till lek bekräftar lekens betydelse för barnens utveckling, lärande och välbefinnande.

Barnen ska ges förutsättningar för lek som de själva tar initiativ till eller som någon i arbetslaget introducerar. Alla barn ska ges möjlighet att delta i gemensamma lekar utifrån sina förutsättningar och sin förmåga. När någon i arbetslaget följer eller leder lek på lämpligt sätt, antingen utanför leken eller genom att själva delta, kan faktorer som begränsar leken uppmärksammas samt arbetssätt och lärmiljöer som främjar lek utvecklas. Genom en aktiv närvaro är det möjligt att stödja kommunikationen mellan barnen samt förebygga och hantera konflikter.

Kommunikation och skapande

Språk, lärande och identitetsutveckling hänger samman. Utbildningen i förskolan ska därför lägga stor vikt vid att stimulera barnens språkutveckling i svenska, genom att uppmuntra och ta till vara deras nyfikenhet och intresse för att kommunicera på olika sätt. Utbildningen ska ge barnen förutsättningar att kunna tänka, lära och kommunicera i olika sammanhang och för skilda syften. Därigenom läggs grunden till att barnen på sikt tillägnar sig de kunskaper som alla i samhället behöver. Förmåga att kommunicera, söka ny kunskap och samarbeta är nödvändig i vårt samhälle som präglas av stort informationsflöde och kontinuerlig förändring.

För döva barn, barn med hörselnedsättning och barn som av andra skäl har behov av teckenspråk ska språkutvecklingen främjas i det svenska teckenspråket.

Barn som tillhör de nationella minoriteterna ska främjas i sin utveckling av en kulturell identitet och ges möjlighet att utveckla det svenska språket och stödjas i sin språkutveckling i sitt nationella minoritetsspråk.

Barn med annat modersmål än svenska som får förutsättningar att utveckla sitt modersmål har bättre möjligheter att lära sig svenska, och även att utveckla kunskaper inom andra områden. Utbildningen i förskolan ska skapa möjligheter för barn med annat modersmål än svenska att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål.

Barnen ska ges tid, rum och ro till eget skapande. De ska få möjlighet att utforska, undersöka och beskriva sin omvärld. Utbildningen ska ge barnen möjlighet att uppleva, gestalta och kommunicera genom olika uttrycksformer, som bild, form, drama, rörelse, sång, musik och dans. Detta innebär att barnen ska få möjlighet att konstruera, forma och skapa genom att använda olika material och tekniker, såväl digitala som andra. På så sätt är skapande både ett innehåll och en metod i förskolan för att främja barnens utveckling och lärande.

Utbildningen i förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla adekvat digital kompetens genom att ge dem möjlighet att utveckla en förståelse för den digitalisering de möter i vardagen. Utbildningen ska även ge barnen möjlighet att grundlägga ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik, för att de på sikt ska kunna se möjligheter och förstå risker samt kunna värdera information.

Hälsa och välbefinnande samt hållbar utveckling

Barnen ska få förutsättningar att utveckla en allsidig rörelseförmåga genom att ges möjlighet att delta i fysiska aktiviteter och vistas i olika naturmiljöer. Utbildningen ska ge barnen möjlighet att uppleva rörelseglädje och därigenom utveckla sitt intresse för att vara fysiskt aktiva. När fysisk aktivitet, måltider och hälsosam livsstil är en naturlig del av barnens dag kan utbildningen bidra till att barnen förstår hur detta kan påverka hälsa och välbefinnande.

Utbildningen ska ge barnen möjligheter att utforska, ställa frågor och samtala om företeelser och samband i omvärlden och på så sätt utmana och stimulera deras intresse för hälsa och välbefinnande samt för hållbar utveckling.

En positiv framtidstro ska präglade utbildningen. Utbildningen ska ge barnen möjlighet att tillägna sig ett ekologiskt och varsamt förhållningssätt till sin omgivande miljö och till natur och samhälle. Barnen ska också ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur de olika val som människor gör kan bidra till en hållbar utveckling. Utbildningen ska ta tillvara barnens nyfikenhet samt utmana och stimulera deras intresse för och kunskaper om natur, samhälle och teknik. Utbildningen ska även ge barnen möjlighet att använda matematik för att undersöka och beskriva sin omvärld samt lösa vardagliga problem.

I förskolans uppdrag ingår att överföra och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner och historia, språk och kunskaper – från en generation till nästa. Förskolan ska också se till att olika kulturer synliggörs i utbildningen.

Omsorg, utveckling och lärande

Utbildningen i förskolan ska erbjuda barnen en trygg omsorg och har en viktig roll för att bidra till att grundlägga barnens trygghet och självkänsla. Alla barn ska få uppleva den tillfredsställelse och glädje det ger att göra framsteg, övervinna svårigheter och att vara en tillgång i gruppen. Förskolan ska ge barnen möjlighet att utveckla en positiv uppfattning om sig själva som lärande och skapande individer. Därför ska barnen få möjligheter att upptäcka och förundras, pröva och utforska samt tillägna sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter.

Förskolan ska stimulera barnens utveckling och lärande. Barnen ska få förutsättningar att bilda sig utifrån olika aspekter såsom intellektuella, språkliga, etiska, praktiska, sinnliga och estetiska. Därför ska förskolan skapa de bästa förutsättningarna för barnens bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Detta förutsätter att alla i arbetslaget deltar i en aktiv diskussion om barnens lärande och om vad som är viktig kunskap idag och i framtiden. Olika aspekter på kunskap är naturliga utgångspunkter i en sådan diskussion. Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former – såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. Förskolans arbete ska inriktas på att ge utrymme för olika kunskapsformer och att skapa ett lärande där dessa former balanseras och blir till en helhet.

Utbildningen ska ta tillvara barnens egna erfarenheter, behov och det de visar intresse för, men också kontinuerligt utmana dem vidare genom att inspirera till nya upptäckter och kunskaper. Förskolan ska bidra till kontinuitet och progression i barnens utveckling och lärande samt förbereda för fortsatt utbildning.

Förskolan ska stimulera barnens kreativitet, nyfikenhet och självkänsla. Barnen ska få möjlighet att förundras och utveckla sin förmåga att utforska, kommunicera och reflektera. Utbildningen ska stimulera barnen till att ta initiativ och ansvar samt ge dem möjlighet att arbeta både självständigt och tillsammans med andra. Utbildningen ska uppmuntra och utmana barnen att pröva sina egna och andras idéer, lösa problem och omsätta idéerna i handling.

Barngruppen och samspelet mellan barnen är en viktig och aktiv del i barnens utveckling och lärande i förskolan. Alla som ingår i arbetslaget ska därför vara uppmärksamma på alla barns möjligheter till samspel mellan enskilda barn, i barngruppen och med de vuxna.

Barnen lär sig genom lek, socialt samspel, utforskande och skapande, men också genom att iaktta, samtala och reflektera. Barnens lärande kan bli mångsidigt och sammanhängande om arbetssätten varierar och lärmiljön är utmanande och stimulerande, samt lockar till lek och aktivitet. Utbildningen ska ge utrymme för barnens egna initiativ, fantasi och kreativitet. Barnen ska kunna växla mellan olika aktiviteter under dagen, både utomhus och inomhus och i varierande miljöer.

Varje förskolas utveckling

Förskolans utbildning ska utvecklas så att den svarar mot de nationella målen. Huvudmannen har ett givet ansvar för att så sker. Förskolechefens ledning samt förskollärarens ansvar för att undervisningen bedrivs i enlighet med målen i läroplanen och arbetslagets uppdrag att främja barns utveckling och lärande är förutsättningar för att utbildningen ska utvecklas och hålla hög kvalitet. En sådan utveckling kräver att förskolechefen och alla som ingår i arbetslaget systematiskt och kontinuerligt dokumenterar, följer upp, utvärderar och analyserar resultaten i utbildningen.

2. Mål och riktlinjer

Målen anger inriktningen på utbildningen i förskolan och därmed den förväntade kvalitetsutvecklingen i utbildningen.

Riktlinjerna anger förskollärarens ansvar för att undervisningen bedrivs i enlighet med målen i läroplanen. Riktlinjerna anger också uppdraget för var och en i arbetslaget att erbjuda varje barn en trygg omsorg samt främja alla barns utveckling och lärande.

Alla som arbetar i förskolan ska följa de normer och värden som förskolans läroplan anger och bidra till att genomföra förskolans uppdrag.

2.1 Normer och värden

Utbildningen i förskolan ska aktivt och medvetet påverka och stimulera barnen att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling i olika sammanhang.

Mål

Förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla

- öppenhet, respekt, solidaritet och ansvar
- förmåga att ta hänsyn till och leva sig in i andra människors situation samt vilja att hjälpa andra
- förmåga att upptäcka, reflektera över och ta ställning till etiska dilemman och livsfrågor i vardagen
- respekt och förståelse för alla människors lika värde
- ett växande ansvar och intresse för hållbar utveckling och att aktivt delta i samhället.

Riktlinjer

Förskolläraren ska i undervisningen ansvara för att

- barnen får sina behov respekterade och tillgodosedda och får uppleva sitt eget värde
- tillämpa ett demokratiskt arbetssätt där barnen aktivt deltar
- aktivt inkludera jämställdhetsperspektiv så att flickor och pojkar får möjlighet att bredda sina perspektiv och sina val
- utveckla normer och förhållningssätt för arbetet och samvaron i barngruppen.

Alla som ingår i arbetslaget ska

- visa respekt för individen och medverka till att skapa ett demokratiskt klimat där barnen får möjlighet att känna samhörighet och utveckla ansvar och solidaritet
- samverka i arbetet med aktiva åtgärder för att förebygga diskriminering och kränkande behandling
- medvetet och aktivt arbeta med jämställdhet
- stimulera barnens samspel samt hjälpa och stödja dem att bearbeta konflikter, reda ut missförstånd, kompromissa och respektera varandra
- uppmärksamma och problematisera etiska dilemman och livsfrågor i vardagen
- uppmärksamma barnen på att människor kan ha olika värderingar som styr deras uppfattningar och handlingar
- samarbeta med vårdnadshavare, samt diskutera regler och förhållningssätt i förskolan med vårdnadshavare, för att främja barnets utveckling till en ansvarskännande människa och samhällsmedlem.

2.2 Omsorg, utveckling och lärande

Utbildningen i förskolan ska bidra till att barnet utvecklar en förståelse för sig själv och sin omvärld. Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska vara grunden för utbildningen. Den ska präglas av att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. Utbildningen i förskolan ska ta sin utgångspunkt i barnens behov, erfarenheter och det de visar intresse för. Flödet av barnens tankar och idéer ska tas till vara för att skapa mångfald i lärandet.

Mål

Förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla

- sin identitet och känna trygghet i den
- självständighet och tillit till sin egen förmåga
- nyfikenhet, kreativitet och lust att leka och lära
- förmåga att fungera enskilt och i grupp, samarbeta, hantera konflikter och förstå rättigheter och skyldigheter samt att ta ansvar för gemensamma regler
- förmåga att lyssna på och reflektera över andras uppfattningar samt att reflektera och ge uttryck för egna uppfattningar
- fantasi och föreställningsförmåga
- motorik, koordinationsförmåga och kroppsuppfattning samt förståelse för hur viktigt det är att ta hand om sin hälsa och sitt välbefinnande
- förmåga att använda och förstå begrepp, se samband och upptäcka nya sätt att förstå sin omvärld
- förmåga att skapa samt förmåga att uttrycka och kommunicera upplevelser, tankar och erfarenheter i olika uttrycksformer som bild, form, drama, rörelse, sång, musik och dans
- intresse för berättelser, bilder och texter i olika medier, såväl digitala som andra, samt sin förmåga att använda sig av, tolka, ifrågasätta och samtala om dessa
- ett nyanserat talspråk och ordförråd samt förmåga att leka med ord, berätta, uttrycka tankar, ställa frågor, argumentera och kommunicera med andra i olika sammanhang och med skilda syften
- intresse för skriftspråk samt förståelse för symboler och hur de används för att förmedla budskap
- sin kulturella identitet samt kunskap om och intresse för olika kulturer och förståelse för värdet av att leva i ett samhälle präglad av mångfald
- både det svenska språket och det egna nationella minoritetsspråket, om barnet tillhör en nationell minoritet
- både det svenska språket och sitt modersmål, om barnet har ett annat modersmål än svenska
- svenskt teckenspråk, om barnet har hörselnedsättning, är döv eller av andra skäl har behov av teckenspråk

- förmåga att använda matematik för att undersöka, reflektera över och pröva olika lösningar av egna och andras problemställningar
- förståelse för rum, tid och form, och grundläggande egenskaper hos mängder mönster, antal, ordning, tal, mätning och förändring, samt att resonera matematiskt om detta
- förmåga att urskilja, uttrycka, undersöka och använda matematiska begrepp och samband mellan begrepp
- förståelse för samband i naturen och för naturens olika kretslopp samt för hur människor, natur och samhälle påverkar varandra
- förståelse för naturvetenskap, kunskaper om växter och djur samt kemiska och fysikaliska fenomen
- förmåga att utforska, beskriva med olika uttrycksformer, ställa frågor om och samtala om naturvetenskap och teknik
- förmåga att upptäcka och utforska teknik i vardagen
- förmåga att bygga, skapa och konstruera med hjälp av olika tekniker, material och redskap.

Riktlinjer

Förskolläraren ska i undervisningen ansvara för att barnen

- upplever att det är roligt och meningsfullt att lära sig nya saker
- får nya utmaningar som stimulerar lusten att erövra nya erfarenheter och kunskaper
- får förutsättningar för att utvecklas och lära
- erbjuds en god omsorg med balans mellan aktivitet och vila
- utmanas och stimuleras i sin motoriska utveckling
- utmanas och stimuleras i sin sociala utveckling
- får goda förutsättningar att bygga upp tillitsfulla relationer och känna sig trygga i gruppen
- utmanas och stimuleras i sin utveckling av språk och kommunikation samt matematik, naturvetenskap och teknik
- får använda digitala verktyg på ett sätt som stimulerar utveckling och lärande.

Alla som ingår i arbetslaget ska

- verka för en god och tillgänglig miljö för omsorg, lek, rörelse, utveckling och lärande
- inspirera och utmana barnen att bredda sina förmågor och intressen utöver könsstereotypa val
- ta vara på barnens kunskaper, vetgirighet, vilja och lust att lära samt stärka barnets tillit till sin egen förmåga
- uppmärksamma samt ge ledning och stimulans till barn som av olika skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling
- utmana barnens nyfikenhet och begynnande förståelse för språk och kommunikation samt för matematik, naturvetenskap och teknik
- skapa förutsättningar för barnen att utveckla sin förmåga att kommunicera, dokumentera och förmedla upplevelser, erfarenheter, idéer och tankar med hjälp olika uttrycksformer, såväl med som utan digitala verktyg
- skapa förutsättningar för barnen att förstå hur deras egna handlingar kan påverka miljön
- skapa förutsättningar för barnen att lära känna sin närmiljö och de samhällsfunktioner som har betydelse för det dagliga livet samt att ta del av det lokala kulturlivet.

2.3 Barns delaktighet och inflytande

Utbildningen i förskolan ska lägga grunden för att barnen ska förstå vad demokrati är. De behov och intressen som barnen själva på olika sätt ger uttryck för ska ligga till grund för utformningen av lärmiljön och planeringen av utbildningen.

Mål

Förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla

- intresse och förmåga att uttrycka tankar och åsikter så att de kan påverka sin situation
- förmåga att ta ansvar för sina egna handlingar och för lärmiljön i förskolan
- förståelse för demokratiska principer och förmåga att samarbeta och fatta beslut i enlighet med dem.

Riktlinjer**Förskolläraren ska i undervisningen ansvara för att barnen**

- får ett reellt inflytande över arbetssätt och innehåll.

Alla som ingår i arbetslaget ska

- främja barnens förmåga att vara delaktiga och utöva inflytande över sin utbildning
- respektera varje barns rätt att uttrycka sina åsikter med olika uttrycksformer samt säkerställa att barnens uppfattningar och åsikter tas tillvara och kommer till uttryck i utbildningen
- främja barnens förmåga att ta ansvar för sig själva och för samvaron i barngruppen
- säkerställa att flickor och pojkar får lika stort inflytande över och utrymme i utbildningen.

2.4 Förskola och hem

För att skapa bästa möjliga förutsättningar för att barnen ska kunna utvecklas rikt och mångsidigt ska förskolan samarbeta på ett nära och förtroendefullt sätt med hemmen.

Riktlinjer**Förskolläraren ska ansvara för att**

- utvecklingssamtalets innehåll, utformning och genomförande överensstämmer med de nationella målen
- vårdnadshavare ges möjlighet att vara delaktiga i utvärderingen av utbildningen.

Alla som ingår i arbetslaget ska

- ta ansvar för att utveckla en tillitsfull relation mellan förskolan och hemmen
- vara tydliga i fråga om mål och innehåll i utbildningen för att skapa förutsättningar för barns och vårdnadshavares möjligheter till inflytande
- föra fortlöpande samtal med barns vårdnadshavare om barnets trivsel, utveckling och lärande samt genomföra utvecklingssamtal
- hålla sig informerade om barns personliga omständigheter med respekt för barnets integritet.

2.5 Övergång och samverkan

Förskolan ska samverka på ett förtroendefullt sätt med förskoleklassen, skolan och fritidshemmet för att stödja barnens utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv. Inför övergångar ska de berörda skolformerna och fritidshemmet utbyta kunskaper, erfarenheter och information om innehållet i utbildningen för att skapa sammanhang, kontinuitet och progression i barnens utveckling och lärande. Det ska även finnas samarbetsformer som syftar till att förbereda barnen och deras vårdnadshavare inför övergångar från förskolan till förskoleklassen, skolan och fritidshemmet.

Riktlinjer

Förskolläraren ska ansvara för att

- i samverkan med lärare i förskoleklassen, skolan och fritidshemmet, utbyta kunskaper och erfarenheter samt information om innehållet i utbildningen för att skapa sammanhang, kontinuitet och progression i barnens utveckling och lärande
- vid övergångar särskilt uppmärksamma barn i behov av särskilt stöd i sin utveckling.

Alla som ingår i arbetslaget ska

- i samverkan med lärare i förskoleklassen, skolan och fritidshemmet förbereda barnen och deras vårdnadshavare inför övergångar.

2.6 Uppföljning, utvärdering och utveckling

Alla som ingår i arbetslaget ska utifrån sina roller genomföra utbildningen i enlighet med de nationella målen och undersöka vilka åtgärder som behöver vidtas för att förbättra utbildningen och därmed öka måluppfyllelsen.

Genom att kontinuerligt och systematiskt följa upp och utvärdera utbildningen samt analysera resultaten skapas förutsättningar för att kunna utveckla kvaliteten i förskolan i enlighet med läroplanens mål. Syftet är att få kunskap om på vilket sätt förskolans organisation och arbetsprocesser, samt utbildningens innehåll och genomförande, kan ge barnen bästa möjliga förutsättningar för omsorg, utveckling och lärande.

Det är viktigt att barn och vårdnadshavare ges möjlighet att vara delaktiga.

Riktlinjer

Förskolläraren ska ansvara för att

- varje barns utveckling och lärande kontinuerligt och systematiskt dokumenteras, följs upp och analyseras för att det ska vara möjligt att utvärdera hur förskolan tillgodoser barnens möjligheter att utvecklas och lära i enlighet med läroplanens mål
- dokumentation, uppföljning, utvärdering och analys omfattar hur läroplanens målen integreras med varandra och bildar en helhet i utbildningen
- kritiskt granska att de utvärderingsmetoder som används utgår från de grundläggande värden och intentioner som uttrycks i läroplanen
- resultat från uppföljningar och utvärderingar systematiskt och kontinuerligt analyseras i syfte att utveckla förskolans kvalitet och därmed barnens möjligheter till omsorg samt förutsättningar för utveckling och lärande
- analysen används för att vidta åtgärder för att förbättra utbildningen.

Alla som ingår i arbetslaget ska

- kontinuerligt och systematiskt dokumentera, följa upp och analysera varje barns utveckling och lärande samt utvärdera hur förskolan tillgodoser barnens möjligheter att utvecklas och lära i enlighet med läroplanens mål
- följa upp och utvärdera hur barnen har möjlighet till inflytande över utbildningen samt hur utbildningen tar tillvara barnens behov, intressen, uppfattningar och åsikter
- följa upp och utvärdera vårdnadshavares möjligheter till inflytande

- analysera resultaten av uppföljningar och utvärderingar i syfte att utveckla förskolans kvalitet och därmed barnens möjligheter till omsorg samt förutsättningar för utveckling och lärande.

2.7 Förskollärarens ansvar i undervisningen

Undervisningen i förskolan ska syfta till barns utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden. Förskolläraren ska i undervisningen ansvara för att

- omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet
- planeringen utgår från målen i läroplanen och från det kunnande och de erfarenheter som barnen tidigare har tillägnat sig
- spontant uppkomna aktiviteter och intressen, vardagliga aktiviteter och rutiner i förskolan blir en del av undervisningen
- utveckla pedagogiskt innehåll och lärmiljöer som inspirerar till utveckling och lärande och som utmanar och stimulerar barnens intresse och nyfikenhet samt håller kvar deras uppmärksamhet.

2.8 Förskolechefens ansvar

Som pedagogisk ledare och chef för förskollärare, barnskötare och övrig personal vid förskoleenheten har förskolechefen det övergripande ansvaret för att utbildningen som helhet inriktas mot de nationella målen. Förskolechefen har ansvaret för förskolans kvalitet och har därvid, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att

- planera, följa upp, utvärdera och utveckla utbildningen systematiskt och kontinuerligt och därmed verka för ökad måluppfyllelse
- genomföra det systematiska kvalitetsarbetet under medverkan av förskollärare, barnskötare och övrig personal samt säkerställa att barnens vårdnadshavare ges möjlighet att delta i kvalitetsarbetet
- inkludera arbetet med jämställdhet i det systematiska kvalitetsarbetet
- förskolans arbete med aktiva åtgärder mot diskriminering och kränkande behandling blir dokumenterade
- förskolläraren ges förutsättningar att ansvara för undervisningen
- varje barn tillsammans med vårdnadshavare får en god introduktion i förskolan
- förskolans arbetsformer utvecklas för att gynna barnens inflytande
- en god och tillgänglig lärmiljö utformas, med tillgång till såväl digitala som andra lärverktyg

- utbildningen utformas så att barn i behov av särskilt stöd i sin utveckling får det stöd och de utmaningar de behöver
- utforma utbildningen och anpassa resursfördelningen så att alla barn får det stöd och de utmaningar de behöver för utveckling och lärande
- samarbetsformer utvecklas med förskoleklassen, skolan och fritidshemmet för att stödja barnens utveckling och lärande
- samverkan kommer till stånd med förskoleklassen, skolan och fritidshemmet för att skapa förutsättningar för en samsyn och ett förtroendefullt samarbete
- utveckla formerna för samarbete mellan förskolan och vårdnadshavare och informera dem om förskolans mål och sätt att arbeta
- förskollärare, barnskötare och övrig personal får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen.

Bilaga 2. Vägval och avgränsningar – motivtext

I denna bilaga redogör Skolverket för vägval och avgränsningar som uppkommit under arbetet med översynen av förskolans läroplan. Denna bilaga innehåller den motivtext som regeringen har efterfrågat i uppdraget.

Utgångspunkter

Mycket har ändrats i skolförfattningarna sedan läroplanen för förskolan trädde ikraft för snart 20 år sedan och läroplanen är därför inte i alla delar i fas med övriga skolförfattningar. Användandet av olika begrepp i olika författningar kan leda till osäkerhet om vad som avses.

Det Skolverket vill uppnå genom de ändringar som myndigheten föreslår är att förskolans uppdrag förtydligas genom att läroplanens intentioner blir tydliga och begripliga samt att läroplanen uppdateras och samordnas med skollagen och övriga läroplaner. Målen ska vara utvärderingsbara. Syftet är att öka kvaliteten i undervisningen i förskolan och därmed förskolans måluppfyllelse.

Språk och struktur

Språk

Skolverket har strävat efter ett tydligare språk i förslaget till reviderad läroplan. Språket har bearbetats utifrån reglerna för klarspråk och begreppsanvändningen har setts över. Genom att undvika begrepp som lätt kan missförstås främjas en enhetlig rättstillämpning. Exempel på begrepp i förskolans nuvarande läroplan som riskerar att missförstås är: livsmiljö, utländsk bakgrund, gemensam referensram och social handlingsberedskap.

När det gäller begreppet livsmiljö används det i grundskolans ämnen biologi och geografi med annan innebörd än vad som tycks avses i Lpfö 98.

När det gäller begreppet utländsk bakgrund kan frågan om diskriminering på grund av etnisk tillhörighet aktualiseras. Av 8 kap. 10 § skollagen framgår att förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål. I nuvarande läroplan för förskolan anges att barn med utländsk bakgrund som utvecklar sitt modersmål får bättre möjligheter att lära sig svenska och även utveckla kunskaper inom andra områden. Formuleringen har setts över för att säkerställa att alla barn med annat modersmål än svenska, oavsett bakgrund, får utveckla sitt modersmål.

Det har även framkommit vid samråd och enkätsvar att skilda tolkningar görs av vad som avses med gemensam referensram och social handlingsberedskap.

Struktur

I vissa fall har Skolverket bedömt att en harmonisering mellan förskolans läroplan och läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11), är att föredra, medan myndigheten i andra fall bedömt att skillnaderna är befogade. Skol-

verket har haft som utgångspunkt att förskolans läroplan ska ha en liknande struktur som övriga skol- och verksamhetsformers läroplaner, främst Lgr 11, bland annat när det gäller rubriksättningar. Utöver detta har texten fått fler underrubriker i del 1 för att öka läsbarheten.

Genom att förskolans läroplan avviker i sin disposition jämfört med Lgr 11 där bland annat syfte och centralt innehåll anges, kan samverkan mellan de olika skolformerna försvåras. En harmonisering av rubrikerna kan därför bidra till att barnens rättigheter på ett tydligare sätt framgår av läroplanen och att det blir enklare att orientera sig i och jämföra förskolans läroplan med övriga läroplaner.

Anpassningar till förskolans målgrupp har gjorts. Ett exempel på detta är att rubriken till avsnitt 2.3 inte överensstämmer med Lgr11, vars rubrik anger ”ansvar”. Skolverket bedömer att ordet ”delaktighet” bättre överensstämmer med åldrarna på barn i förskolan.

Skolverket har också bedömt att rubriken *Rättigheter och skyldigheter* som finns i del 1 i Lgr 11, fungerar mindre väl i förskolans läroplan eftersom det inte finns några motsvarande krav på barnen i förskolan. Förskolan är en frivillig skolform. Barnrättsperspektivet är beaktat under andra rubriker.

Ett annat exempel på en skillnad mot Lgr 11 är under rubriken *Varje förskolas utveckling* respektive *Varje skolas utveckling*, där Lgr 11 anger att arbetet med att följa upp och utvärdera verksamheten måste ske i nära kontakt med det omgivande samhället, men där Skolverket har bedömt att detta inte bör anges i förskolans läroplan på grund av barnens låga åldrar.

En stor skillnad mellan förskolans läroplan och Lgr 11 är att den senare innehåller syfte och centralt innehåll i avsnitten riktade till förskoleklass och fritidshem, samt för grundskolan även kursplaner för de olika ämnena med rubrikerna syfte och centralt innehåll som kompletteras med kunskapskrav. Ämnesundervisning sker inte i förskolan och således finns inga kursplaner med kunskapskrav. Däremot har Skolverket förhållit sig till såväl fritidshemmets som förskoleklassens syften och centrala innehåll när förslaget till reviderad läroplan har formulerats. Ett exempel på en harmonisering mot förskoleklassens syfte enligt Lgr 11 är att Skolverket föreslår att ordet *insikter*, som nu används i förskolans läroplan, ändras till ordet *upptäckter*.

Mål och riktlinjer

Mål

Skolverket föreslår att målformuleringen i läroplanens del 2 ”Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar” ska ändras till ”Förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla”. Ändringen innebär dels en harmonisering med Lgr 11, dels ett sätt att tydliggöra att ansvaret för måluppfyllelse ligger på utbildningen och inte på de barn som deltar i utbildningen. Den föreslagna ändringen bör även underlätta utvärdering av förskolans måluppfyllelse.

Skolverket har föreslagit tre nya mål i avsnitt 2.2 *Omsorg, utveckling och lärande*. Det första målet handlar om fantasi och föreställningsförmåga och har lagts till efter att forskare inom bland annat pedagogik har lyft hur viktigt det är att ge barn möjligheter att utveckla detta. Det andra målet i avsnittet handlar om nationella minoriteters språk och har lagts till för att klargöra förskolans ansvar i frågan, vilket också varit ett önskemål som framkommit i samråd med företrädare för de nationella minoriteterna. Det tredje målet i avsnittet handlar om svenskt teckenspråk och har lagts till för att klargöra förskolans ansvar i frågan, vilket också varit ett önskemål som framkommit i samråd med funktionshindersorganisationerna. Skrivningen i det tredje målet harmoniserar även med den obligatoriska skolans läroplaner.²

Riktlinjer

Skolverket föreslår ändring i inledningstexten till avsnitt 2 om riktlinjer. Syftet är att tydliggöra förskollärarens ansvar för att undervisningen bedrivs i enlighet med målen i läroplanen samt uppdraget för var och en i arbetslaget.

Begreppet ”arbetslaget” finns i den nuvarande läroplanen för förskolan. Arbetslaget är en adressat, det vill säga att vissa riktlinjer riktas direkt till arbetslaget. I förslaget till reviderad läroplan använder Skolverket istället ”alla som ingår i arbetslaget”. Förslaget är en harmonisering med övriga läroplaner som anger att ”alla som arbetar i skolan ska”. Skrivningen förtydligar även uppdraget för var och en i arbetslaget. Den föreslagna begreppsändringen i läroplanen innebär ingen ändring i sak.

Arbetslaget finns inte som begrepp i skollagen. Däremot anges begreppet i förarbeten till skollagen. Arbetslaget är ett etablerat begrepp i verksamheten och omfattar förutom förskollärare även barnskötare. Det är viktigt att alla som ingår i arbetslaget har en sådan utbildning eller erfarenhet att barnens utveckling och lärande främjas. Barnskötare är en viktig personalgrupp i förskolan som bidrar med sin kompetens till barnens omsorg, utveckling och lärande. I arbetslaget kan även bild-, drama- och musikpedagoger m.fl. samt personer med samma modersmål som barn med annat modersmål än svenska ingå, vilka kan tillföra särskild kompetens i utbildningen.

I nuvarande avsnitt 2.4 *Förskola och hem* finns riktlinjer för utvecklingssamtal. Skolverket bedömer att den regleringen redan finns i skollagen och egentligen inte skulle behöva upprepas i läroplanen. Någon motsvarande upprepning av skollagens bestämmelser om utvecklingssamtal i skolan finns inte i Lgr 11. Det har dock vid samråd, i enkäter och i remissynpunkter framkommit att avsaknad av riktlinjer för utvecklingssamtalet riskerar att tolkas som att utvecklingssamtal inte

² Enligt 14 § Språklagen (2009:600) ska var och en som är bosatt i Sverige ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda svenska. Därutöver ska

- den som är döv eller hörselskadad och den som av andra skäl har behov av teckenspråk ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda det svenska teckenspråket.
- den som tillhör en nationell minoritet ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda minoritetsspråket.

behöver hållas. Skolverket har därför bedömt att en upprepning är befogad i detta fall.

Vidare anges i nuvarande avsnitt 2.4 *Förskola och hem* anges det bland annat följande i ingressen: *Föräldrarna ska ha möjlighet att inom ramen för de nationella målen vara med och påverka verksamheten i förskolan. Att förskolan är tydlig i fråga om mål och innehåll är därför en förutsättning för barnens och föräldrarnas möjlighet till inflytande.* Skolverket har bedömt att skrivningen om föräldrars möjlighet till inflytande återfinns i skollagen och inte behöver upprepas i ingressen till avsnittet. Däremot finns motsvarande skrivning i förslaget till riktlinjer för Alla som ingår i arbetslaget: *vara tydliga i fråga om mål och innehåll i utbildningen för att skapa förutsättningar för barns och vårdnadshavares möjligheter till inflytande*

I det nuvarande avsnitt 2.4 *Förskola och hem* finns det även riktlinjer till förskollärare gällande ansvaret för *att ge föräldrar möjligheter till delaktighet i verksamheten och att utöva inflytande över hur målen konkretiseras i den pedagogiska planeringen.* Skolverket bedömer att ansvaret för detta ligger på förskolechefen och därmed kan inrymmas i avsnitt 2.8 *Förskolechefens ansvar* under följande punkt: *utveckla formerna för samarbete mellan förskolan och vårdnadshavare och informera dem om förskolans mål och sätt att arbeta.*

Uppföljning, utvärdering och utveckling

Dokumentation

Riktlinjerna i avsnitt 2.6 *Uppföljning, utvärdering och utveckling* har i den nuvarande läroplanen flera bestämmelser om dokumentation. Skolinspektionens kvalitetsgranskningar visar att det sker en omfattande dokumentation i förskolorna utan att det är tydligt vad syftet med dokumentationen är. Dokumentationskrav framgår av skollagens bestämmelser om systematiskt kvalitetsarbete. Skolverket har mot denna bakgrund bedömt att läroplanen kan innehålla färre skrivningar om dokumentation. Skolverket har fokuserat på vikten av att systematiskt och kontinuerligt följa upp att utbildningen i förskolan ger barnen bästa möjliga förutsättningar för omsorg, utveckling och lärande.

Måluppfyllelse

Skolverket har infört begreppet måluppfyllelse i förslaget. Skolverket har definierat måluppfyllelse i förskolan som resultat i relation till de nationella målen i skollagen och förskolans läroplan. Målen anger inriktningen på förskolans arbete och därmed den förväntade kvaliteten. Målen är riktade till verksamheten i förskolan och är inte utformade som mål att uppnå för enskilda barn eller krav på jämförelse mellan barn. Skolverket föreslår att begreppet måluppfyllelse används i avsnitt 2.6 *Uppföljning, utvärdering och utveckling* och i avsnitt 2.8 *Förskolechefens ansvar*, i enlighet med den av Skolverket gjorda definitionen.

Barns rätt till trygghet, integritet och omsorg

Integritet

I förslaget till reviderad läroplan har Skolverket angett att barns rätt till integritet ska respekteras: ”Barnens rätt till integritet ska respekteras, det gäller bland annat i den dagliga omsorgen och i frågor om dokumentation.” Skolverket har valt att använda formuleringen ”rätt till integritet i den dagliga omsorgen” och bedömer att barns rätt till integritet har lyfts fram på detta sätt. Vidare bedömer Skolverket att förtydliganden av barns rätt till integritet kan utvecklas i den information och det stöd myndigheten ger. I en läroplan riskerar förtydliganden kring detta område att bli metodföreskrivande.

Omsorg

Enligt skollagen ska verksamheten i förskolan utformas så att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet.³ Av förarbetena till skollagen framgår att detta innebär att se till hela barnet och dess behov.

Skolverket har i förslaget till reviderad läroplan strävat efter att tydliggöra denna helhet. Någon definition av begreppet omsorg har inte bedömts vara möjlig att göra utan att samtidigt riskera att begreppet ges en för snäv innebörd. Det viktiga är att läroplanen signalerar att omsorg ingår i allt som sker på en förskola, det handlar om förhållningssätt och bemötande. Under rubriken *Förskolans uppdrag* i del 1 beskrivs detta: ”Utbildningen ska utgå från en helhetsyn på barn och barnens behov, där omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet”.

Skolverket har i förslag till reviderad läroplan för förskolan dels infört en ny rubrik i del 1, *Omsorg, utveckling och lärande*, dels kompletterat rubriken i avsnitt 2.2 med begreppet omsorg. Genom att använda rubriken *Omsorg, utveckling och lärande* betonas vikten av omsorg som en del av utbildningen i förskolan men det innebär inte någon förändring av inriktningen på förskolans arbete. Begreppet omsorg har även skrivits in i riktlinjerna under avsnitten 2.2 och 2.6. Det finns även i det nya avsnittet 2.7 som anger förskollärarens ansvar.

Undervisning i förskolan

Utbildning och undervisning

Enligt skollagen är utbildning den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål. Undervisning definieras som ”sådana målstyrda processer som under ledning av förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden”. Undervisningen i förskolan sker enligt skollagen under ledning av förskollärare.⁴ Vidare framgår av skollagen att det utöver förskollärare får finnas annan personal i undervisningen med sådan utbild-

³ 8 kap. 2 § skollagen.

⁴ 1 kap. 3 § skollagen.

ning eller erfarenhet att barnens utveckling och lärande främjas.⁵ Skolverket har valt att skriva fram hur undervisning i förskolan kan förstås i läroplanens del 1 samt vilket ansvar som ligger på förskolläraren i riktlinjerna till läroplanens del 2.

Förskollärarens ansvar i undervisningen

I övriga läroplaner, till exempel läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11), benämns den som ansvarar för undervisningen som ”läraren”. Här finns en skillnad mot förskolans läroplan, där motsvarande reglering anger ”förskollärare”. På en förskoleenhet finns det ofta flera förskollärare, men alla förskollärare har samma ansvar i undervisningen. Skolverket förordar därför att regleringen utformas på samma sätt i förskolans läroplan som i övriga läroplaner och ange förskollärarens, bestämd form singular, ansvar. Syftet med ändringen är att harmonisera med övriga läroplaner och tydliggöra förskollärarens ansvar i undervisningen.

Förskollärarens ansvar i undervisningen innebär ansvar för att de målstyrda processerna som syftar till utveckling och lärande bedrivs i enlighet med läroplanens mål och intentioner. Alla som ingår i arbetslaget; förskollärare, barnskötare och övrig personal, ska tillsammans främja barnens utveckling och lärande. Detta förutsätter att personalen har tillräcklig utbildning eller erfarenhet och att arbetslaget är sammansatt på ett sådant sätt att detta kan uppnås. Skolverket har även strävat efter att tydliggöra att det inte är fråga om vare sig ämnesundervisning eller lektioner i förskolan, utan att undervisning i förskolan kan betyda såväl vardagliga aktiviteter och rutiner som medvetet skapade eller spontana tillfällen för lärande.

När det gäller språk i förskolan har Skolverket gjort ställningstagandet att som regel är svenska huvudspråk i förskolan utifrån språklagens bestämmelser. Enligt språklagen har också alla som är bosatta i Sverige rätt att lära sig svenska. Skolverkets bedömning är att de förslag som nu överlämnas är förenliga med gällande rätt.

Förskolan som social och kulturell mötesplats

I den nuvarande läroplanens avsnitt 2.2 *Utveckling och lärande* kopplas kulturell identitet till modersmål, men Skolverket föreslår istället en reglering i avsnitt 2.2 *Omsorg, utveckling och lärande* som anger att förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla ”sin kulturella identitet samt kunskap om och intresse för olika kulturer och förståelse för värdet av att leva i ett samhälle präglad av mångfald”. Det vill säga alla barn ska ges denna möjlighet oberoende av modersmål.

Gruppen och individen i läroplanen

Skolverket har på olika sätt förtydligat barngruppens betydelse bland annat genom att i så stor utsträckning som möjligt använda begreppet ”barnen” istället för begreppet ”varje barn”. Den nuvarande läroplanens målformulering i läroplanens

⁵ 2 kap. 14 § skollagen.

del 2 har ändrats från *Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar till Förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla.*

Jämställdhet

Skolverket anser att det är värdefullt att olika skolformer uttrycker jämställdhet på liknande sätt och har därför i denna del jämfört läroplanen för förskolan med Lgr 11. Skolverket fick i februari 2017 i uppdrag av regeringen (U2017/00412/S) att föreslå ändringar i bland annat läroplanen för grundskolan för att förtydliga skolans uppdrag att motverka traditionella könsmonster, att gestalta och förmedla värden som jämställdhet mellan kvinnor och män samt att aktivt och medvetet främja deras lika rätt och möjligheter. Ändringarna ska särskilt tydliggöra att den värdegrund som anges i läroplanerna inbegriper att skolan ska organisera undervisningen så att flickor och pojkar möts och arbetar tillsammans i undervisningen. I arbetet med att revidera förskolans läroplan har Skolverket till viss del beaktat de förslag som myndigheten lämnade i sin redovisning av detta regeringsuppdrag. I förslaget till reviderad läroplan för förskolan har Skolverket valt att i merparten av texten skriva begreppet *barn*. När det däremot gäller skrivningarna kopplade till jämställdhetsuppdraget har Skolverket valt att använda begreppen *flickor och pojkar*. Vid möten med referensgrupper, samråd och enkäter har Skolverket fått in synpunkter på vikten av att använda begreppen flickor och pojkar för ökad tydlighet i förskolans jämställdhetsarbete.

Skolverket har i sitt förslag bland annat angett att alla barn ska få mötas, leka och lära tillsammans samt att hur förskolan organiserar utbildningen bidrar till att forma barnets uppfattning om sig själv. På så vis anser Skolverket att det är förtydligt att förskolan ska organisera utbildningen så att flickor och pojkar möts och arbetar tillsammans på lika villkor.

Nationella minoriteter, hållbar utveckling och hälsosam livsstil

Nationella minoriteter

När det gäller de nationella minoritetsspråken finska, meänkieli respektive samiska framgår det av 17 § lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk att när en kommun i ett förvaltningsområde erbjuder plats i förskola ska kommunen erbjuda barn vars vårdnadshavare begär det plats i en sådan förskola där hela eller delar av utbildningen bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska. Det kan diskuteras om en utbildning som helt bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska ger barn möjlighet att utveckla både det svenska språket och det nationella minoritetsspråket.

Skolverket har i läroplanens del 1 föreslagit att det under rubriken *Förståelse och medmänsklighet* ska anges att utbildningen i förskolan bland annat ska lägga grunden för barnens förståelse för olika språk och kulturer, inklusive de nationella minoriteternas språk och kulturer. De nationella minoriteterna är judar, romer, urfolket samerna, sverigefinnar och tornedalingar. I läroplanens del 1 föreslår Skolverket vidare att det under rubriken *Förskolans uppdrag* ska anges att de barn

som tillhör de nationella minoriteterna ska ges möjlighet att utveckla det svenska språket och stödjas i sin språkutveckling i sitt nationella minoritetsspråk. I avsnitt 2.2 *Omsorg, utveckling och lärande* föreslår Skolverket att det ska anges att förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla både det svenska språket och det egna nationella minoritetsspråket om barnet tillhör en nationell minoritet. De nationella minoritetsspråken är finska, jiddish, meänkieli, romani chib och samiska.

Hållbar utveckling

Av Lgr 11 framgår att undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling. Enligt Skolverkets bedömning bör begreppet hållbar utveckling införas även i läroplanen för förskolan, eftersom detta är av central betydelse för samhällets fortsatta utveckling. Skolverket definierar hållbar utveckling i enlighet med Brundtland-rapporten från 1987. Där anges att hållbar utveckling är utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov. Begreppet hållbar utveckling har getts ett brett anslag i Skolverkets förslag eftersom det även relaterar till Agenda 2030. Genom skrivningen i del 1 tydliggörs detta: ”Utbildningen ska genomföras i demokratiska former och lägga grunden till ett växande ansvar och intresse hos barnen för att aktivt delta i samhället och för en hållbar utveckling – såväl ekonomisk, social som miljömässig”.

Hälsosam livsstil

Av läroplanen för grundskolan och i kursplanen för ämnet idrott och hälsa framgår att fysiska aktiviteter och en hälsosam livsstil är grundläggande för människors välbefinnande.

Positiva upplevelser av rörelse och friluftsliv under uppväxtåren har stor betydelse för om vi blir fysiskt aktiva senare i livet. Enligt Skolverkets bedömning bör det även framgå av läroplanen för förskolan att hälsa och välbefinnande är viktigt för barns utveckling och lärande. Skolverket poängterar i sitt förslag betydelsen av att barn ska kunna växla mellan olika aktiviteter under dagen, både utomhus och inomhus.

Barns digitala kompetens

I läroplanen för förskolan beskrivs bland annat hur informationsteknik kan användas i förskolan. Skolverket fick i september 2015 i uppdrag av regeringen att föreslå nationella it-strategier för skolväsendet. Strategierna ska bidra till ökad måluppfyllelse och likvärdighet genom att den strategiska potential som it har kan tillvaratas i hela skolväsendet, bland annat i förskolan. När det gäller ändringar i förskolans läroplan redovisade Skolverket sitt förslag till regeringen den 16 december 2016. Regeringen beslutade om en digitaliseringsstrategi i oktober 2017. I arbetet med att revidera förskolans läroplan har redovisningen och strategin utgjort utgångspunkter. Skolverket har i förslaget till reviderad läroplan skrivit fram att utbildningen i förskolan ska ge barnen förutsättningar att utveckla adekvat digital

kompetens. Med adekvat avses en för tiden lämplig kompetens., Kompetens ses som en process och något som förändras över tid.

Övriga förändringar

Vårdnadshavare

Skolverket har bland annat vid de samråd som genomförts under arbetet med förslaget till reviderad läroplan fått signaler om att det upplevs som otydligt hur och när begreppen förälder respektive vårdnadshavare används i förskolans läroplan. Som exempel kan nämnas att den nuvarande läroplanen anger att *föräldrar* har möjligheter till inflytande, men att endast *vårdnadshavare* får vara delaktiga i utvärderingen.

Enligt föräldrabalken är en vårdnadshavare den som juridiskt sett har vårdnaden om ett barn. Begreppet förälder är vidare, en person kan vara förälder utan att vara vårdnadshavare. Det kan dock vara otydligt vad som avses med begreppet *förälder*. I remissförslaget till reviderad läroplan använde Skolverket begreppet *vårdnadshavare* i syfte att tydliggöra att rättigheter och skyldigheter gällande barnet enligt lagen tillkommer vårdnadshavare. Det finns som regel ingen självständig rätt för andra än vårdnadshavare när det gäller kontakter med förskolan. Skolverket har dock funnit att det kan vara lämpligt att i vissa sammanhang använda andra begrepp än vårdnadshavare i läroplanen. Det finns inga hinder mot att förskolan har kontakter med andra vuxna i barnens omgivning än vårdnadshavare, så länge det sker med vårdnadshavarens godkännande. Begreppet *hemmet* finns därför fortfarande kvar i läroplanen.

Vidare föreslår Skolverket att begreppet familj utgår ur läroplanen eftersom begreppet kan vara otydligt, bland annat avseende om det finns en skillnad i betydelse mellan begreppen *hemmet* och *familjen*, och om *familj* ska förstås som vårdnadshavare i föräldrabalkens mening.

Funktionshindersperspektivet

Det framgår av läroplanen att förskolan ska anpassas till alla barn. Av den nuvarande läroplanen framgår bland annat att arbetslaget ska *hjälpa* barn som behöver stöd och ge särskilt stöd till barn som *befinner sig i svårigheter*. Dessa formuleringar riskerar, enligt Skolverkets bedömning, att sända fel signaler. Formuleringarna harmoniserar inte heller med hur barns rätt till stödinsatser uttrycks i skollagen.

För att minska risken för en felaktig rättstillämpning när det gäller stödinsatser har Skolverket, när bestämmelser om stödinsatser formulerats i den föreslagna läroplanen, bland annat förhållit sig till att 3 kap. 3 § skollagen anger att alla barn ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål.

Bilaga 3. Sändlista remissinstanser

Arbetsmiljöverket
Arboga kommun
Barnombudsmannen
Centralförbundet Roma International
Datainspektionen
Diskrimineringsombudsmannen
DHB, Riksförbundet för döva, hörselskadade barn och barn som har språkstörning
Energimyndigheten
Friskolornas riksförbund
FSO fria förskolor
Funktionsrätt Sverige
Föreningen Barnverket
Föräldraalliansen Sverige
Föreningen för de Neurosedynskadade
Göteborgs stad
Göteborgs universitet
Gällivare kommun
Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering,
Ifous
Jönköping university
Karlstads universitet
Karlshamns kommun
KFO
Konsumentverket
Lika Unika
Linköpings universitet
Livsmedelsverket
Länsstyrelsen Stockholms län
Läraryrket
Malmö högskola
Malmö stad
Mälardalens högskola
Näringslivets regelnämnd
Regelrådet
Region Gotland
Reggio Emilia-institutet
Resandefolkets riksorganisation
Riksidrottsförbundet
Roma institutet
Romano Paso Research center
Sameskolstyrelsen
Sametinget

Sefif
Skolforskningsinstitutet
Skolinspektionen
Specialpedagogiska skolmyndigheten
Statistiska centralbyrån
Stockholms stad
Stockholms universitet
Svenska Montessoriförbundet
Svenska Tornedalingars riksförbund
Sverigefinländarnas delegation
Sverigefinska Riksförbundet
Sveriges förenade studentkårer
Sveriges geologiska undersökning
Sveriges dövas ungdomsförbund
Sveriges jiddischförbund
Sveriges Kommuner och Landsting
Sveriges Romerförbund
Sveriges skolledarförbund
Waldorffförskolornas samråd
Östersunds kommun